

Nazio-estatuaren mitoa **Frantziako Iraultza eta Euskal Herria, 1789tik gaurdaino**

Egoitz Urrutikoetxea Laskibar
Doktoregia Parisko EHESS Unibertsitatean

Nazioen ustezko izaera bitarikoa

Nazio-estatuaren neurrira eraiki den joko zelai dialektikoan, estaturik gabeko nazioei balio kulturala onetsi zaie, aldi berean adiera edo balio politiko oro ukatuz. Nazioaren bi teorien arteko ustezko bereizketa ageri da hor: Alemaniatik teorizatu zen nazio etniko-kulturalarena, eta Frantziako Iraultzari eratzikitzen zaion nazio demokratiko-zibikoarena.

Nazio-estatuak zibikoak omen dira, demokratikoak, alegia; estatu izatera heldu ez diren nazioen auzia, berriz, hertsatzailea eta gibelkoia da, eta iraganaren nostalgiak (erromantikoa) ezaugarritzen du. Lehenak aurrerazaleak eta unibertsalak dira; bigarrenak, aldiz, partikularismoaren eta komunitarismoaren sustatzaileak. Frantziako Iraultzaren irakurketa jakin batek eragin duen paradigma aldaketaren itzal luzea ageri da hor.

Haatik, Joxe Azurmendiren hitzei jaramon eginez, «ez dago nazio kulturalaren eta politikoaren oposizioirik; ez dago politikoa ez den nazio kulturalik» (Azurmendi 2017: 19). Eta ez dago kulturala ez den nazio politikorik, erantsiko nuke nik. Abiapuntuan eta ibilbidean dago diferentzia, eta nazio egitasmoari ezartzen zaizkion helburuetan.

Benedict Anderson historialariari jarraikiz, nazioa ezin daiteke soilik iragan komun batean oinarritu (Anderson 2002). Nazioaren iragan komuna ondotik eraikitako kontakizunaren emaitza baino ez litzateke. Elkarrekin bizitzeko hautua omen dago iturburuan, borondatezkoa. Horregatik dio Andersonek nazioa irudimenaren emaitza ere badela, hots, elkarrekin bizitzea erabaki dutenek irudikatua. Lurralde batean bizi diren herritarrek iraganetik jasotzen dituzten ezaugarri kulturalak herri baten partaide egiten dituen hein berean, etorkizunari begira partekatzen dituzten hautuek ere batzen ditu. Hortaz, Andersonen begietara, iraganak bezainbeste borondateak du nazioa ezaugarritzen.

Nazioaren eta hizkuntzaren arteko estekak errealitate egoskor bat irudikatzen du. Nazioaren adiera guztietan, Herodotoren garaitik gaur arte, hizkuntzaren ezaugarritzea (beraz kulturarena) oinarri-oinarrian aurkitzen da. Dela hizkuntza komunitate jakin bat irudikatzen duelako, dela hizkuntza komunitate berri bat eraikitzea xede duelako. Erran nezake funtsezko korapiloa beste nonbait aurkitzen dela. Alegia, herritarren partaidetza

sentimendua eragiten duten mekanismoetan. Kontua da noiz hasten eta noiz bukatzen den herritarren borondatezko partaidetza sentimendua, eta zerk duen eragiten eta baldintzatzen.

Historiak ibilbide bat irudikatzen du, nazioaren iragan komun bat ekartzen digu gogora. Lurraldea ezaugarritzen du, eta, aurrera begira, herritarrek duten partaidetza sentimendu komuna irudikatzeko oinarri sendoa ere ezartzen du. Baina historia, herri baten oroimenaren gordailu den bezainbat oroimen kolektiboaren eragile ere baden heinean, interes kontrajarrien indar-harreman esparru bezala irudikatzea ezinbestekoa da.

Estatuaren eta nazioaren arteko artikulazioa

Iruditeria sozialean oso barneratua dago nazioaren izaera komunzki egun indarrean dagoen estatuaren eta nazioaren artikulaziotik eratortzen dela. Alta, bada, ohargarri da betikotzat dugun hori historiaren denbora lerro luzean gertatu berri den eraikuntza bat dela.

Egun ebidentzia bilakatu den ustea eraikuntza prozesu ideologiko baten emaitza baino ez da, non eta orainaldia iraganaren interpretazioan oinarritzen den denborazkotasan gisa ezaugarritzen den. Hortaz, nola eraiki da estatuaren eta nazioaren arteko lotura bereizezintzat duen nazioaren ideia hori? Nola da ikuskera hori adiera bakarrekoa bilakatu? Oroz gainera, Frantziako Iraultzaren herentzia gisa aurkeztua bazaigu ere, errealitate askoz konplexuagoa ezkututzen du.

Frantziako Iraultza garaiko idazkien eta hitzaldien berrikuspenak nazioaren adiera ezberdinen existentzia erakusten du. Goitik behera eraiki batasunaren izenean, ezberdintasunak oro desagerrarazi behar zirelako ikuspegiak gaina hartu zuen, baina Frantziako Iraultza garaian agerikoa da uniformizazio jarrerak txarresten zituen eta herritarren nahiz herrien eskubideak aldarrikatzen zituen ideia korronte baten existentzia. Are, berdintasunean zedarrituko zen bestelako jendarte baten eraikuntza-xedea hizkuntza, kultura eta nazio aniztasuna aintzat hartzearekin bateragarria zitzaien. Alabaina, historiografiak konplexutasun hori erabat estali du.

Frantziako nazio-estatuaren mitoaren genesiak egungo errealitatearen iturburuan aurkitzen diren justifikazio ideologikoak argira ekartzen dizkigu. Izan ere, Frantziako Iraultzaren kontakizuna proiektu ideologiko jakin baten zerbitzura idatzi da, nahitara baztertu direlarik historiaren bihurtune horretan zabaldu ziren beste bide posibleak.

Estatua nazio bilakatzen delarik

Frantziaren kasua paradigmaticoa da. Esan bezala, 1789ko Iraultzak du estatuaren eta nazioaren arteko artikulazio modernoa zedarritzen. Iturburuan, antzinako erregimenarekin eta feudalismoarekin hausteko Frantziako monarkiaren 'subjektuen' borondate politiko partekatua aurkitzen omen da. Haatik, errealitatea askoz konplexuagoa dela aitortu beharra dago.

Ordena ekonomiko, moral, kultural eta sozialaren aldaketek dute 1789ko Frantziako Iraultza ezaugarritzen. Antzinako erregimenarekin haustura orobat sail politiko eta instituzionalean gertatu zen. Boterearen jitea zen aldatu. Monarkiak irudikatzen eta eskura zuen boterea, 1789ko uztailaren 14tik aitzina, Versaillesen bildu ziren Estatu Orokorretarako ordezkariak osatzea erabaki zuten Biltzar Nazionalak hezurmamitu zuen.

Eta hor dago lehen koska. Beraien mandatuari bizkarra emanez, Parisera hurbildu ziren diputatuek frantses nazio burujabearen ordezkari deklaratu ziren. Alabaina, nazio politiko burujabea aldarrikatu zuten diputatuek klase jakin baten interesak ordezkatzeko zituzten. Izan ere, Frantziako Iraultzaren iturburuan, monarkiaren gehiegikerien aitzinean herriaren haserrea bezainbat anomalia politiko bat aurkitzen dela esan daiteke. Beste herrialdeetan ez bezala, Frantziako monarkiak ez zuen jakin erreinuaren bilakaera sozio-ekonomikoak eragiten zituen aldaketak barneratzen, edo horietara moldatzen. Botere politikoa zuen klase sozialak, nobleziak, alegia, ez zuen botere ekonomikorik. Eta botere ekonomikoa zuen burgesiak botere politikoaren atak oro gaketurik zituen. Gauzak horrela, Frantziako Iraultzarekin, ezer baino lehen, klase sozial jakin bat zen estatuaz jabetu, bere proiektu sozial eta ekonomikoa mendeetan Frantziako erregeak batuz joan ziren lurralde osoan ezartzeko xedearekin.

1789ko agorrilaren 4an, Biltzar Konstituziogileak erregimen feudalaren eta pribilegioen desagertzea adierazi zuen, Frantziako herritarren artean berdintasuna ezartzeko helburuarekin. Eta, bide batez, azken hamarkadetan monarkiak desagitea lortu ez zituen herri instituzioak egun bakarrean indargabetu zituzten. Berdintasunaren izenean, merkataritzaren garapenerako oztopo ziren lekuan lekuko instituzioen arautegien arabera aduana eta muga zergen desagertzea zen gertatu, klase sozial jakin baten mesedetan.

Ordura arte erregeak biltzen zituen bere 'subjektuak' oro, izan pertsonak ala nazioak. Hortaz, Iraultzak ez zuen soilik erregea kargutik kendu. Lurralde baten batasuna bermatzen zuen erreferentzien translazio bat gertatu zen, monarkiatik nazio politiko burujabera. Baina, horretarako, existitzen ez zen nazio politiko batua sortu beharra zegoen.

Iraultzaren hastapenean, bereizirik ageri ziren Frantziako nazioa eta errepublika. Lehenak Frantziako monarkia garaiko herritar eta nazio guztien batura irudikatzen zuen. Bigarrenak, aldiz, Iraultzaren ondorioz ezarriko zen sistema politiko berria izendatzen zuen. Errepublikaren helburua, 1789ko abuztuaren 26an, Frantziako Biltzar Nazionalan adosturiko Gizakiaren eta Herritarraren Eskubideen Adierazpenaren egikaritzea zen. Eta, helburu horrekin, luze gabe Frantziako nazioarentzat hizkuntza bat lehenestearen aldeko jarrera nagusitu zen, biztanleria osoaren eskubide berdintasuna bermatze aldera, eta berdintasunean oinarrituriko jendarte eredu berria eraikitzeko ezinbesteko baldintza bezala.

Gerora ikusiko zen bezala, ez zuten frantsesa hizkuntza nazional izendatu soilik gizarte berdintasuna bultzatzeko. Estatu egitura berriak Frantziako lurraldea homogeneousatzeko eta partikularizatzeko beharra zuen. Hizkuntzak estatu eredu berriaren juntagailu funtzio sinbolikoa bete du, eta, bide batez, frantses nazio nortasuna ezaugarritzeko baliabide nagusia bilakatu da.

Gauzak horrela, Frantziako nazio-estatua, balio politiko jakin batzuen inguruan herritarren borondatezko partaidetzatik sorturiko proiektu partekatua baino, gutxi batzuen interesen mesedetan goitik behera eraikitako errealitatea da, betiere, irizpide kultural eta linguistiko partikularizatazaileen inposaketan oinarritua.

Unibertsala zen iraultzaileen proiektua nazio-estatuaren mugetara hertsatzearekin batera, errepublikaren eta nazioaren arteko kointzidentzia zertzen da, hots, estatuaren eta nazioaren artekoa. Iraultza politikoaren helburuen eta Frantziako nazio-estatuaren arteko translazioak, luzera, batasunaren eta zatiezintasunaren sakralizazioa eragin du. Aldarrikapen partikularrak kontrairaultzaileak bilakatu dira, zerumuga unibertsal zibiko-demokratikoaren aurkako krimenak (Ozouf 2009: 189-220).

Hizkuntza politika, estatua nazio bilakatzeko lanabesa

Bilakaera hori ezin ulertu daiteke hizkuntzaren funtzio eta dimentsio politikoa aztertu gabe. Idazten eta pentsatzen denaren kontrara, Frantziako Iraultzak ekarriko duen haustura ez da oinarritzen hizkuntza gaietan botere politikoaren esku hartzean, baizik eta estatu boterearen ezaugarrien aldaketan.

Eleaniztasuna antzinako erregimenaren herentzia gisa hartuko dute iraultzaileek. Monarkiaren hertsatzeak eleaniztasuna desagerraraztea lortu ez bazuen, maltzurki erabili zuela agerikoa da. Eleaniztasuna erregetzaren eredu sozialaren ispilua zen: hizkuntza guztiek ez zuten balio eta funtzio sozial berdina. 'Subjektu' bakoitzaren maila soziala identifikatu zitekeen hizkuntza gaitasunaren edo ezagutzaren arabera, eta frantsesa gutxiengo letratu baten eksklusibitatea zen.

1789an, herentzia horrek ez du inor indiferentzian uzten. Iraultzari atxikiak ziren ideia berriak hedatzeko eta iraultzak eragin aldaketak egonkortzeko, hizkuntza egoeraz jabetzea ezinbestekoa zitzairen. Frantzian eleaniztasuna zen nagusi, eta gutxiengoa ziren frantsesa menperatzen zuten herritarrak.

Hizkuntza politikari buruzko lehen eztabaidan, 1790eko urtarrilaren 14an, legebiltzarrak legeak lekuko hizkuntzetara itzultzea erabaki zuen. Biltzar Nazionalaren lehen erabakiak, eleaniztasuna kontuan hartzeaz harago, lekuko hizkuntzei ordura arte ukatua zitzairen funtzioa hobetsi zien, hots, funtzio administratibo eta politikoa, monarkiaren hizkuntza politikarekin erabateko haustura eraginez (Urrutikoetxea 2018: 106-111).

Haatik, Iraultzaren zirimolaren erdian, hizkuntzari buruzko ikuskera ezberdinek talka egin zuten. Eta, ondorioz, hizkuntza politika ezberdinak garatu zirela baieztatu daiteke. Historiografiak hizkuntza politikaren konplexutasuna era nabarmenean gutxiagotu du, Iraultza eleaniztasunaren aurkako hautabidearen bihurtune bezala aurkezteraino. Eta bihurtune horren teorizatzaile gisa Henri Grégoire apaiz iraultzailea agertzen zaigu (Grégoire 1975).

Grégoireren ikuskeraren iturburuan mitologia kristaua aurkitzen da, zeinak eleaniztasuna Babelen garaiko zigor modura ezaugarritzen duen. Babelen nahasmendu edo konfusioa Frantziako nazioaren mugetara hertsatuz, Grégoirek, Babelen galdu

zorientasun elebakarra berreskuratzeko bidean, «frantsesa, hizkuntza unibertuala» inposatzea proposatu zuen.

Grégoirek lehenesten zuen hizkuntza politikak predikazio ebanjelikoan zuen iturburua, eta konbentziturik zegoen frantsesak latina ordezkatzeko misioa zuela. Baina behiala ebanjelioa lekuko hizkuntzetan heda bazitekeen, Grégoirerekin nazioaren mezua soilik frantsesez hedatu ahalko da, frantsesak erregetzaren eta Elizaren errautsetan nazioa eraikitzeke misioa izanen baitu. Grégoirentzat frantsesa probidentziaren hizkuntza zen, eta nazioa Eliza berria. Gurtu beharrekoa nazioak izan behar zuen, eta bere kultura frantsesez egin behar zen.

Iraultza garaikoa da ere erlijioaren eta estatuaren arteko harremanak arautzen dituen laizitatearen kontzeptua. Geroztik, Frantziako errepublikaren espazio publikoan legez hiritarrak baizik ez dira existitzen; erlijioak ezaugarrituriko komunitaterik ez dago, ez katolikorik, ez judurik, ez musulmanik, ez protestanterik... Erlijioa espazio publikotik at kokatzen da, beraz, eta hiritar bakoitzak, pribatuki, bere erlijioa praktikatzeko eskubidea du.

Lerritze maltzur baten bidez, Grégoireren diskurtsoak laizismo linguistikoaren oinarri ideologikoak ezarri zituen. Geroztik, errepublikaren hizkuntza bakarra izan ezik, gainerako hizkuntzak espazio pribatuan bizirautera kondenatuak izan dira. Legez periferiako hizkuntzak ez dira debekatu, baina beraien erabilera eremu pribatura murriztuz, *de facto* heriotza geldora zigortu dira. Hortaz, espazio publikotik eta ofizialetik zokoratuz, lekuko hizkuntzei hizkuntza bati datxekion funtzio nagusia, soziala, harremantzeko baliabide gisa, ukatu egin zaie.

Grégoireren txostena (1794an aurkeztua) intentzio deklarazioan gelditu zen eta ez zuen lege zehatzik eragin. Haatik, Grégoireren diskurtso profetikoak luzera ondorioak izan dituen konfigurazio politiko berri bat eragin zuen. Hizkuntzaren eta nazioaren etorkizunak lotuz, Frantziako nazioaren eraikuntza prozesuan estatuaren politika interbentzionistaren beharra marraztu zuen.

Bistan denez, XIX. mendean eta zehazkiago III. Errepublikarekin aplikatu da Grégoirek teorizatu zuen hizkuntza politika. Eleaniztasunaren eta nazio-estatuaren arteko bateraezintasunari hizkuntzaren ikuskera glotofagikoa gehituren zaio. Frantziako nazioa osatzeko bidean, frantsesaren hedatzea eta 'patois' edo lekuko hizkuntzen desagertzea printzipio banaezinak bilakatzen dira orduan. Estatuak 'egitura ideologiko' eraginkorragoak erabiliko ditu frantsesaren ezagutza eta erabilera inposatzeko (Althusser 1976). 1882an Jules Ferryk eskola publiko doakoa eta derrigorrezkoa ezarri zuen eta, jarraian, beharturiko soldadutza inposatu zuten.

Hala ere, nazio frantsesaren sorrera komunitate politiko gisa ezin uler daiteke borondatezko atxikimendu kolektiboaren aldagaia kontuan hartu gabe. Proselitismo jarraitua behar izan da gizabanakoak nazio politiko berriak zuen zentzua barnera zezan. Eskola nazionala izan da borondatezko atxikimendu horren eragileetarik bat, baina ez bakarra.

Francis Jaureguiberry soziologoak ohartarazten digunez, euskaldunen errealitate mentalean abstraktua gertatzen zen nazio frantsesaren ideia Lehen Mundu Gerran (1914-1918) modu zehatz eta iraunkorrean hezurramitu zen (Jaureguiberry 2008: 221-241). Nazio frantsesarekiko kidetza gerran Frantziako aberriaren alde bizia galdu

zutenen sakrifizioarekiko leialtasunaren balio gorenak zigilatu zuen. Izan ere, nazio frantsesaren kide izateari uko egitea Frantziaren alde bizia eman zuten senide eta lagunei traizio egitea bilakatuko da.

Lekuko hizkuntzak estigmatizatzen zituen eskola errepublikanoaren eraginak sarbide eraginkorra aurkitu zuen hor. Gauzak horrela, periferiako hizkuntzak zama bat bilakatzen hasiko dira eta gutxiagotasun konplexuak errotuz joango dira. Periferiako herritarrek proiektu errepublikanoaren postulatu onartu eta, modernitatera jauzi egiteko, kultura eta hizkuntza unibertsalaren hautua egingen dute. Are, lekuko hizkuntza eta kulturekiko haustura eta deserrotzea onartuko dute proiektu errepublikanoaren zerumuga emantzipatzailea gauzatzeko abiapuntu bezala.

Frantziako Iraultza eta Euskal Herria

Historiografia ez da batere lagungarri izan Ipar Euskal Herrian Iraultza denboran gertatu zena argitzeko orduan. Nazio-estatuaren historiografiak Iraultzaren aurkakoa eta orobat kontserbadorea zen lurralde baten irudia eraiki du. Eta lekuan bertan Elizaren eraginpean idatzi den historiak Iraultzaren lerratzearen gehiegikeriak baizik ez ditu azpimarratu, Iraultzaren balioen aurkakoa omen zen lurraldearen izaera kontserbadorea azpimarratzeko.

Haatik, gertakarien azterketak bestelako errealitatea argira ekartzen digu, bere ñabardura guztiekin. Errate baterako, Lapurdiko Biltzarraren Iraultza denborako idatziek Iraultzarekiko aldekotasuna agertzen dute. Monarkiaren zentralismoak urratu zituen eskubide historikoak Iraultzarekin berreskuratuko zituztelakoan zeuden. Hizkuntzen eta herrien aniztasunaren errespetua eta iraultza ez zeuden kontrajarrita.

Iraultza aurretik euskara herritarren komunikaziorako hizkuntza nagusia zen, eta frantsesa, berriz, administrazioaren eta boterearen hizkuntza (Oyharçabal 2001). Jakintza edo ideia berriak ezagutu nahi zituenak frantsesa menperatu behar zuen, eta botere zentralaren eta lokalaren arteko bitartekaritza eta herritarrekiko lotura zuen lekuko notabilismoak bi hizkuntzak menperatu behar zituen, boterearena eta herriarena. Iraultzak egoera linguistiko hori sistematizatu bazuen ere, koadro ideologikoa eta juridikoa eskainiz, euskararen estatus aldaketa ere eragin zuen, gertaera soziolinguistiko deigarria eraginez euskararen historia sozialean (Urrutikoetxea 2018: 144-159). Lehen aldikoz, euskara administrazioan sartuko zen eta praktika politiko iraultzaile berritzaileen bide lagun ere izan zen. Pentsatzen denaren kontrara, Iraultzaren ideia berrien zabaltzeak kultura eta nortasun berezituaren kontzientzia hauspotu zuen.

Egun errepublikaren balioez –hau da, berdintasuna, askatasuna eta anaikidetasuna– egiten den irakurketaren arabera, eskubideak oro herritarrei dagozkie, hots, indibidualak dira. Alta, Iraultza denboran bestelako hipotesiak ere izan ziren. Gizabanakoaren eskubideen hein berekoak ziren herrien eskubideak. Herritar guztien berdintasuna aldarrikatzen zen hein berean, herrien arteko elkarrekikotasuna teorizatu zen zerumuga askatzailearen oinarri bezala. Hortaz, Iraultza denboran teorizatu eta eztabaidagai izan ziren nazioaren, aberriaren eta estatuaren arteko artikulazio

ezberdinek bestelako agertokiak ere aurreikusten zituzten. Horien artean, herrien eta herritarren elkarrekikotasunaren izenean, herri-nazio libreen federazioa sortzeko proposamena aipa daiteke. Iraultzaren balioak ez ziren nazio baten mugetara hertsatuak, unibertsalak ziren.

Errate baterako, Maximilien Robespierre, uniformizazioaren, zentralismoaren eta terrorearen sinbolotzat dugunak, Frantzia aurretik bere burua antzinako erregimenetik askatu zuen herri libretzat zuen Korsika; hala, bi herri libreen arteko konfederazioaren ideia lehenesten zuen (Gauthier 2014: 191-194). Kontuan izan behar da historia modernoko lehen konstituzio demokratikoa Korsikan hitzartu zela 1755ean Pascal Paoliren eskutik, eta adierazpen hura Ameriketako Estatu Batuetako lehen konstituzioaren inspirazio iturri ere izan zela.

Ohargarri da, beraz, Iraultzako garaikideen artean, frantses estatuak izan behar zuenaz edo hizkuntzaren problematikaz iritzi kontrajarriak ageri zirela. Frantziako Iraultza nazio-estatuaren neurrira hertsatuz, Iraultzaren ustezko xede asmo askatzaileak urratuak eta instrumentalizatuak izan ote diren da galdera nagusia.

Gurera itzuliz, Dominique-Joseph Garat lapurtarraren ibilbideak Euskal Herriaren bilakaera gorabeheratsua irudikatzen du, Frantziako Iraultzaren garai gatazkatsutik hasiz lehenengo kontsulak berrezarri ordenara eta ondorengo Inperioaren aldira arte. Garai korapilatsu horietan, Garat lehen mailako aktore eta lekuko zuzena izan zen.

Napoleon I.aren eskariz 1811n egindako txosten batean, Garatek mugaz bi aldeetako euskal probintziak barnebilduko lituzkeen eta Frantziako Inperioaren menpe egongo litzatekeen «Fenizia berria» deituriko estatuaren sorrera proposatu zuen (Garat 2006). Horretarako, hizkuntza eta kultura bakarrak ezaugarritzen dituen euskal nazioan bermatzen zen.

Garatek euskaldunei eginkizun berezia eratzikitzen die Napoleonek berrantolatatu Europar. Euskaldunen jatorri feniziarrean oinarrituz, euskaldunak Espainia zangoperatzeko estrategiaren lehen lerroan ezartzeaz gain, Ingalaterrari aurre egiteko moduko itsasoko potentziaren ernamuinean kokatzen ditu. Garaten proposamenak Frantzia zein Espainiako Estatuak hunkitzen ditu, Napoleonen inperioaren baitan Euskal Herriko probintzia guztiak biltzea proposatzen baitu.

Garaten txostena, Euskal Herrian nazioarte mailako pentsaera baten errotzearen lekuko da. Bere proposamena indartzeko erabiltzen dituen argudioak Napolin eta Herbehereetan egin egonaldiaren pilatu jakitatearen erakusgarri dira. Ikuspegi filosofikoari dagokionez, Condillacek mundua ulertzeko tenorean hizkuntzak duen garrantziaz egin iradokizunak bere egiten ditu Garatek. Hortaz, hizkuntzari loturiko gogoetak dira Garaten proposamenaren bizkarrezurra. Aniztasuna ukatzen duen uniformizazioaren aitzinean, Garatek ezberdintasuna goraiatzeko duen pentsaeraren oinarriak finkatzen ditu. Horretan, Garaten eta Wilhelm von Humboldten pentsaeren arteko harreman estua eta interakzioa nabarmentzen dira.

Ideologoen korronea, zeinean Garatek lehen mailako lekua beteko duen, humanismoari eta unibertsaltasunari atxikia da. Ilustrazioaren oinordekotzat jo ditzakegun jakintsu eta pentsalariak haraindikotasunean oinarrituriko sinesmen guztiak errefusatzeko dituzte, eta gizakia desberdintasunean atxikitzen duen mailakatze hierarkikoen guztiz aurkakoak dira. Haatik, Ideologoen berdintasunaren aldarria

hautabide uniformizatzaile eta berdinzaleekin bateraezina da. Iraultzaren aldekotasuna eta lekuko hizkuntza nahiz kulturekiko atxikimendua uztartuz, Ideologoen ezaugarritzen duten alteritatearen ikuskera berdintasunaren (eta ez uniformizazioaren) aldarriarekin bateragarria da.

Hortaz, Garaten proposamena alboko apal batean ahantzirik gelditu bazen ere, Iraultza garaian zabaldu ziren aukera ezberdinen artean bide posible zehatz bat irudikatzen du. Eta, batez ere, Frantziako Iraultzaz egiten den interpretazioa gaindituz, Iraultzaren laborategia egungo errealitatea ulertzeko eta indarrean dauden korapiloak askatzeko lagungarria izan daitekeela ohartarazten digu.

Bibliografia

- Althusser, Louis (1976): 'Idéologies et appareils idéologiques d'État', in *Positions*, Paris, Les Éditions sociales, 67-125.
- Anderson, Benedict (2002): *L'imaginaire national*, Paris, La Découverte.
- Azurmendi, Joxe (2017): *Hizkuntza, nazioa, estatua*, Donostia, Elkar.
- Garat, Dominique-Joseph (2006): 'Recherches sur le peuple primitif de l'Espagne; sur les révolutions de cette péninsule; sur les Basques espagnols et français', *Lapurdum* 11, 75-123 (<http://lapurdum.revues.org/309>).
- Gauthier, Florence (2014): *Triomphe et mort de la Révolution des droits de l'homme et du citoyen, 1789-1795-1802*, Paris, Éditions Syllepse.
- Grégoire, Henri (1975): 'Rapport sur la nécessité et les moyens d'anéantir les patois et d'universaliser l'usage de la langue française, Séance du 16 Prairial an II', in Michel de Certeau, Dominique Julia, Jacques Revel: *Une politique de la langue. La révolution française et les patois. L'enquête de Grégoire*, Paris, NRF-Gallimard, 300-317.
- Jaureguierry, Francis (2008): *La langue basque en France: du stigmat au désir*, <hal-00934837>, 221-241.
- Oyharçabal, Beñat (2001): 'Statut et évolution des lettres basques durant les XVIIe et XVIIIe siècles', *Lapurdum* 6, 219-287 (<http://lapurdum.revues.org/1211>).
- Ozouf, Mona (2009): *Composition française. Retour sur une enfance bretonne*, Paris, Gallimard.
- Urrutikoetxea, Egoitz (2018): *La politique linguistique de la Révolution française et la langue basque*, Baiona, Elkar, PUPPA eta Euskaltzaindia.

JAKIN

Martin Ugalde Kultur Parkea
Gudarien etorbidea, 29
20140 ANDOAIN
943 21 80 92
jakin@jakin.eus
www.jakin.eus